

12. Yakymovych N. O. (2016) Do pytannia pro stan publichnykh bibliotek m. Kyieva v period natsystsoi okupatsii. *Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii XX stolittia* : materialy IX mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa, pp. 143—147.
13. Stelnykovych S. V. (2015) *Zhytomyrsko-Vinnytskyi rehion v umovakh natsystsoi okupatsii (1941—1944 rr.)*. Zhytomyr.
14. *Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti* (dali — DAViO), f. R-1320s, op. 1. spr. 1. 106 ark.
15. Do 130-richchia vidkryttia Mykolaivskoi hromadskoi biblioteki (nyni Mykolaivska OUNB im. O. Hmyrova) (2011). *Derzhavnyi arkhiv Mykolaivskoi oblasti* : veb-sait. Available at: <http://mk.archives.gov.ua/onlinepresent/242-130biblotekgmirev.html>.
16. DAViO, f. R-1320s., op. 1, spr. 3, 11 ark.
17. *Vinnytska OUNB im. K. A. Timiriazieva v konteksti istorii ta innovatsiinomu postupi sohodennia* (2007). Vinnytsia.
18. Seleshko M. (2019). Vinnytsia: spomyny perekhadacha komisii doslidiv zlochyniv NKVD v 1937—1938 rr. *Vinnytsia u spohadakh* : v 3 t. Vinnytsia, 3, pp. 623—790.
19. DAViO, f. R-2700, op. 1, spr. 427, 6 ark.

Надійшла до редакції 10 вересня 2021 року

ВІДАТНІ ДІЯЧІ ТА ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ

УДК 001-051(477)(092)Дяч(045)

Василь Шейко,

доктор історичних наук, професор,
дійсний член (академік) Національної академії мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України,
e-mail: rector-2@ic.ac.kharkov.ua

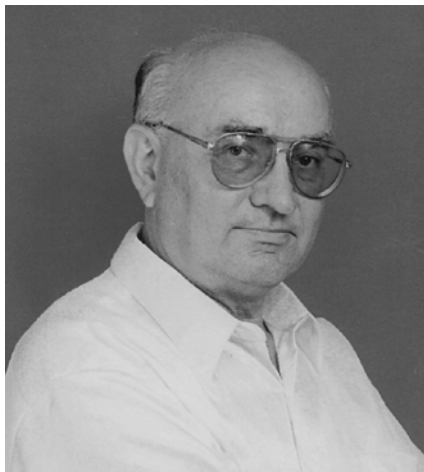
Юрій Лошков,

доктор мистецтвознавства, професор,
e-mail: rector@ic.ac.kharkov.ua

Наталія Кушнарєнко,

доктор педагогічних наук, професор,
заслужений працівник культури України,
e-mail: nataliyankush@gmail.com

Відомий філософ, учений, педагог (до 80-річчя від дня народження М. Дяченка)

Микола Васильович Дяченко народився 1 листопада 1941 р. на невеличкому хуторі, що нині підпорядкований селищу Московське Липоводолинського району Сумської області. Від 1949 р. проживає в Харкові. Після закінчення семирічки з похвальною грамотою від 1956 р. навчався в Харківському гідрометеорологічному технікумі, який закінчив 1960 р., отримавши диплом техника-гідролога (з відзнакою). За державним розподілом як молодий спеціаліст упродовж 1960—1963 рр. працював у системі Гідромет-

служби СРСР спочатку старшим техніком-гідрологом, а згодом начальником гідрометеорологічної станції "Ругозеро" в Карелії, що була підпорядкована Північно-Західному управлінню Гідрометслужби в Ленінграді. У 20 років, очоливши колектив гідрометеорологічної станції (понад 30 співробітників), молодий керівник швидко набув організаційно-управлінського досвіду, вміння спілкуватися з людьми, докладав чимало зусиль для підвищення кваліфікації й розширення світогляду.

У 1962 р. М. Дяченко успішно склав вступні іспити на заочне відділення філософського факультету Ленінградського державного університету. За п'ять з половиною років навчання в закладі, що має усталені наукові й педагогічні традиції, він долучився до знань у широкій системі гуманітарних наук і, звичайно ж, до філософського знання. На той час на філософському факультеті викладали відомі в СРСР і за кордоном фахівці: професори В. Тугаринов, В. Рожин, М. Кіссель, В. Перов та інші. У 1968 р. М. Дяченко захистив дипломну роботу з проблем діалектики, здобув диплом фахівця-філософа й працював у закладах вищої освіти Харкова викладачем філософських дисциплін. Упродовж 1968—1972 рр. обіймав посади асистента, викладача, старшого викладача у Харківському інституті мистецтв, а від 1972 до 1974 р. навчався у філософській аспірантурі.

Здобуваючи науковий ступінь, М. Дяченко публікував статті у провідних наукових філософських виданнях. Зокрема, значний резонанс серед науковців-філософів викликала його проблемне дослідження з діалектики культурно-історичного розвитку, надрукована 1973 р. у провідному фаховому журналі України "Філософська думка". Після закінчення аспірантури 1975 р. успішно захистив у спеціалізованій ученій раді Харківського державного університету кандидатську дисертацію "Проблема історичної спадкоємності (філософсько-методологічні аспекти)", науковий керівник — відомий учений-суспільствознавець, доктор філософських наук, професор М. Добрускін.

Після закінчення аспірантури (1974) за державним розподілом М. Дяченко працював у Харківському державному інституті культури старшим викладачем, доцентом, професором, завідувачем кафедри філософії та політології (від 1990), проректором із наукової роботи (1980—1988, 1994—2006). Після захисту кандидатської дисертації (1975) значну увагу приділяв науковому дослідженню проблем культурної спадщини, розвитку культури України, формуванню культури мислення студентської молоді.

Викладацьку й науково-дослідну роботу Микола Васильович поєднував з активною громадською діяльністю: виступав із лекціями суспільно-політичної тематики на підприємствах міст і сіл, брав участь у роботі профспілкового комітету інституту, став заступником, а згодом секретарем партійної організації закладу (1978—1980).

У 1980-ті рр. соціокультурну проблематику досліджень М. Дяченка висвітлено в публікаціях у центральних наукових журналах: "Філософские науки" (Москва), "Філософська думка" (Київ), "Вісник Харківського університету". У 1981 р. виступив з доповіддю, присвяченою проблемам діалектики, на Міжнародному симпозіумі "Критика чистого розуму" І. Канта і сучасність" (Рига), що висвітлено в матеріалах, опублікованих 1982 р. у журналі "Вопросы философии" (Москва).

Упродовж 1980-х рр. Микола Васильович спрямовував наукові інтереси на дослідження історії, теорії та філософії культури. У 1988 р. його було переведено на посаду старшого наукового співробітника для підготовки докторської дисертації та наукової монографії за означеною тематикою.

Попри труднощі, що виникли в суспільстві на рубежі 1980—1990 рр. (розпад СРСР і пов'язана з цим дезорганізація наукової та видавничої діяльності, послаблення зв'язків між науковими центрами колишньої країни), 1992 р. М. Дяченко опублікував наукову монографію за темою дисертації "Заперечення і спадкоємність у розвитку культури", а 1994 р. захистив у спеціалізованій ученій раді Д 64.051.06 Харківського державного університету докторську дисертацію з філософії за темою "Наступність у розвитку культури" (спеціальність 17.00.01 — теорія та історія культури).

У 1990 р. Миколу Васильовича обрано за конкурсом на посаду завідувача кафедри філософії та

політології. Учений спрямував її діяльність на оновлення навчальних курсів, підвищення рівня навчальної, навчально-методичної, наукової та виховної роботи. Як керівник М. Дяченко приділяв значну увагу якості викладання навчальних дисциплін, їх науково-методичному обґрунтуванню та кадровому забезпеченню, науково-дослідній роботі викладачів, підвищенню теоретичного рівня викладання навчальних курсів і спецкурсів. Колектив кафедри здійснює активну науково-методичну роботу за двома основними напрямками: "Філософські та соціально-політичні виміри культури" й "Удосконалення методики викладання філософських та суспільно-політичних дисциплін". Результати досліджень відображено в докторських і кандидатських дисертаціях, монографіях, наукових статтях, підручниках та навчальних посібниках, навчально-методичних матеріалах, доповідях викладачів на наукових конференціях і науково-методичному семінарі кафедри. Вагоме місце в діяльності колективу кафедри відведено науково-дослідній роботі студентів. Студентське наукове товариство при кафедрі складається з окремих секцій, керівниками яких є викладачі. Студенти — члени секцій — готують наукові реферати, статті, виступають із доповідями на конференціях і семінарах. М. Дяченко спрямовує колектив кафедри на активну участь в удосконаленні підготовки фахівців на всіх факультетах ХДАК, розробляє та впроваджує в навчальний процес нові форми й методи роботи згідно із сучасними вимогами до вищої школи.

У 1991 р. у Києві відбувся Перший всеукраїнський конгрес філософів за темою "Філософія і духовне відродження України". М. Дяченка було запрошено до участі в його роботі, зокрема він виступив із доповіддю, присвяченою творчості Г. Сковороди на секції "Історія філософії в контексті української культури". У 1992 р. науковцю присуджено вчене звання професора.

Протягом 1990 — на початку 2000-х рр. М. Дяченко публікував статті в наукових фахових виданнях з проблем теорії та історії культури — питань взаємовпливу культур у системі "Схід — Захід", культурного прогресу людства, національно-культурного визначення українського народу. Підсумком цих досліджень стала оприлюднена 2007 р. наукова монографія "Філософські виміри культури", в якій висвітлено проблеми методології культурно-історичної діяльності, соціокультурного успадкування, культурної творчості та культури мислення.

Особливе місце у творчому доробку М. Дяченка належить літературно-художнім працям. Так, 2009 р. вийшла друком книга "Хатній космос", що увірвала спогади автора у формі есе, присвячені окремим епізодам життя. У 2010 р. побачила світ книга "Магія пізнання" — результат роздумів про світ і місце людини в ньому, пошуків духовних орієнтирів і сенсу буття. У виданні містяться цікаві розповіді про значення й роль видатних науковців-професорів у

підготовці молоді зміни, вихованні студентства, висвітлено специфіку духовної атмосфери другої половини минулого століття.

Новим етапом у філософській літературно-художній діяльності М. Дяченка стала книга "Временное и вечное: философская поэтика (эссе, фрагменты, миниатюры)", оприлюднена 2012 р. Видання присвячено аналізу творчості окремих видатних майстрів поетичного слова, прозаїкам, котрі зверталися до філософських проблем буття. У майстерно відтворених нарисах, есе, фрагментах, мініатюрах втілено роздуми автора про екзистенціальні виміри життя особистості, ціннісні орієнтири сучасної людини.

Важливим напрямом діяльності М. Дяченка як проректора з наукової роботи (упродовж 20 років) стала науково-організаційна робота. Він приділяв значну увагу організації та проведенню міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференцій, симпозіумів, семінарів із проблем розвитку культури та мистецтва. Серед його обов'язків — координація художньої, творчо-виконавської роботи на кафедрах і факультетах мистецького спрямування. Микола Васильович очолював художню раду ХДІК, брав участь в організації студентських мистецьких конкурсів, звітів, олімпіад всеукраїнського й регіонального рівнів, сприяв зміцненню творчих зв'язків між спорідненими ЗВО України, Росії та Білорусі.

У ХДІК упродовж 1977—1984 рр. функціонував перший в Україні серед закладів вищої освіти культурно-мистецького спрямування науково-дослідний сектор (НДС) під керівництвом В. Чернова. За його сприяння науковці кафедр упроваджували результати наукових досліджень у практику культурно-освітньої роботи та бібліотечно-інформаційної діяльності за такими напрямками: складання тезаурусів для бібліотечно-бібліографічного забезпечення окремих галузей народного господарства, проектування зон відпочинку в окремих районах Харківської області, організація дозвілєвої діяльності в будинках культури, клубах, парках культури та відпочинку тощо. Планування та організація досліджень і госпрозрахункової тематики відбувалися під керівництвом проректора з наукової роботи М. Дяченка. Упровадження у практику наукових напрацювань сприяло зміцненню матеріально-технічної бази окремих кафедр і факультетів.

Від другої половини 1990-х рр. Микола Васильович докладав чимало зусиль для створення в академії необхідної інфраструктури щодо підготовки науково-педагогічних кадрів — докторів і кандидатів наук, професорів і доцентів. Зокрема, було відкрито аспірантуру за шістьма спеціальностями, а згодом і докторантуру зі спеціальностей "Бібліотекознавство", "Бібліографознавство" та "Книгознавство", а також з теорії та історії культури. Значним досягненням є створення двох спеціалізованих учених рад з означених спеціальностей. У середині 2000-х рр. науковці академії під керівництвом В. Шейка розробили проект упровадження нових галузей знань у

наявну інфраструктуру, а саме культурології та соціальних комунікацій. Проект затверджено Кабінетом Міністрів України, а нові галузі та спеціальності внесено до державного Переліку наукових спеціальностей. Цей крок надав можливість здійснювати підготовку науково-педагогічних кадрів з означених напрямів у спеціалізованих учених радах ХДАК, зокрема докторів культурології.

Від 2007 р. Микола Васильович очолює спеціалізовану вчену раду Д 64.807.01 у ХДАК із правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) культурології, доктора (кандидата) мистецтвознавства, доктора (кандидата) філософських наук за спеціальностями: 26.00.01 — теорія та історія культури; 26.00.04 — українська культура. За цей період у раді здійснено захист 52 дисертацій, серед них — 12 докторських і 40 кандидатських.

Від 1996 р. М. Дяченко входить до складу спеціалізованої вченої ради Д 64.051.06 із захисту докторських (кандидатських) дисертацій за спеціальністю 09.00.04 — філософська антропологія та філософія культури в ХНУ ім. В. Н. Каразіна, в якій плідно працює як експерт та опонент. За участь у науковій діяльності ради, а також за активну співпрацю з науковцями університету його нагороджено пам'ятною медаллю на честь 200-річчя від дня заснування Харківського університету.

М. Дяченко активно співпрацював із Редакційною колегією "Української радянської енциклопедії" та Головною редакційною колегією "Енциклопедії сучасної України", підготував окремі статті про відомих науковців і митців, а також відомості про Харківську державну академію культури. Як проректор із наукової роботи значну увагу приділяв видавничій науковій діяльності ХДАК, зокрема підготовці та оприлюдненню матеріалів наукових конференцій, наукових фахових збірників, упродовж кількох років був відповідальним редактором збірника наукових праць "Культура України".

Одним із важливих напрямів діяльності М. Дяченка як проректора з наукової роботи і завідувача кафедри філософії та політології є науково-дослідна робота студентів. Микола Васильович спрямовує діяльність викладачів на розроблення сучасних методів і форм її організації. У наукових статтях, науково-методичних розробках, брошурах науковець пропонує конкретні пропозиції щодо формування у студентської молоді навичок і вміння проведення досліджень. У 1986 р. М. Дяченко виступав із доповіддю на пленарному засіданні Всесоюзної науково-практичної конференції "Результати роботи вищих навчальних закладів щодо формування комплексного підходу до організації наукової роботи студентів" (Фрунзе), в якій поділився досвідом цієї діяльності в ХДІК. Його пропозиції щодо вдосконалення НДРС у ЗВО культури і мистецтв було враховано у вироблених конференцією рекомендаціях, спрямованих на розвиток науково-дослідної та художньо-виконавської діяльності студентів.

Упродовж двох останніх десятиліть професор М. Дяченко як дослідник у галузі теорії та історії сформував наукову школу філософсько-культурологічного напрямку. Під його керівництвом підготували монографії та захистили докторські дисертації Л. Стародубцева, А. Щедрін, З. Алфьорова, А. Кікоть, О. Романюк, В. Лисенкова. Микола Васильович був науковим керівником аспірантів і здобувачів наукових ступенів, які успішно захистили кандидатські дисертації: Ю. Азарової, Н. Рябухи, В. Соколова, О. Ситник, К. Насонової.

М. Дяченко — постійний експерт із наукових досліджень у галузях філософії, історії філософії, культурології. За дорученням спеціалізованих учених рад провідних закладів вищої освіти Харкова, Києва, Львова Микола Васильович був офіційним опонентом під час захисту докторських дисертацій В. Чернікової, Н. Михайловської, В. Суковатої, І. Жеребкіної, кандидатських дисертацій І. Пасісниченко, О. Філоненка, О. Голозубова, В. Малько, Т. Гетало, А. Прилуцької, Я. Кунденко, В. Черненко, Ю. Богуцького, В. Спрінсяна, Л. Сідак, В. Голоти. Професор є рецензентом численних наукових монографій, підручників, навчальних посібників із філософії і культурології.

М. Дяченко постійно надає консультативну допомогу з питань методології дослідження проблем теорії та історії культури, філософії культури здобувачам наукових ступенів, молодим науковцям, упродовж майже двох десятиліть викладає курс лекцій для аспірантів і здобувачів із філософії.

Діяльність М. Дяченка як ученого, організатора наукової діяльності та педагога віддзеркалено в окремих статтях і довідковій літературі. Зокрема, йому присвячено статтю в "Енциклопедії сучасної України"; серед видатних людей — вихідців із Сумщини — значиться й ім'я Миколи Васильовича; у біографічному словнику "Видаючіся педагоги вищої школи г. Харкова" уміщено матеріал, що висвітлює життя й діяльність науковця.

Працю М. Дяченка відзначено урядом та органами місцевої влади, іншими організаціями. Професор брав активну участь у розробленні Регіональної комплексної програми соціально-економічного розвитку Харківської області "Харківщина — 2010" (розділ "Культура і духовність"), у роботі науково-координаційної ради Харківської обласної державної адміністрації як експерт із питань розвитку освіти та культури (напрямок "Регіональна соціальна політика. Стратегічне планування і прогнозування розвитку регіону").

Внесок Миколи Васильовича в розвиток української науки та культури відзначено Почесною грамотою виконкому Харківської міської ради (2009). За особисті досягнення в галузі науки, вагомий внесок у розв'язання науково-технічних і соціально-економічних проблем Харківської області 2001 р. професору М. Дяченку було призначено стипендію ім. В. Н. Каразіна (з гуманітарних наук) Харківської облдержадміністрації. Миколу Васильовича нагороджено почесною відзнакою за діяльність щодо зміцнення творчих зв'язків між науковцями та митцями ХДАК і Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.

У 2004 р. за вагомий особистий внесок у розвиток української культури та мистецтва, підготовку висококваліфікованих фахівців Указом Президента України М. Дяченку надано почесне звання "Заслужений працівник культури України".

Після 2006 р. Микола Васильович, звільнившись з адміністративних посад, продовжував викладацьку діяльність в Академії культури й активно займався науковою роботою. Завдяки наполегливим зусиллям на дослідницькій ниві вдалося підготувати та видати друком десятки статей і кілька монографій, присвячених філософії культури, культурології та мистецтвознавству. Зокрема, останніми роками з-під талановитого пера науковця вийшли праці:

1. Дьяченко Н. В. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. Опыт прочтения : монография / Николай Дьяченко. — Харьков : Савчук О. О., 2014. — 154 с.

2. Дьяченко Н. В. Просто жить : (философские очерки, эссе) / Н. В. Дьяченко. — Харьков : Изд. Александр Савчук, 2017. — 243 с.

3. Дьяченко Н. В. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий : опыт прочтения : монография / Николай Дьяченко. — Beau Bassin : LAP LAMBERT Academic Publishing RU, 2018. — 154 с.

4. Сенека Л. А. О философии жизни: мысли, афоризмы / Луций Анней Сенека ; вступ. ст., сост. текста Н. В. Дьяченко. — Харьков : Издатель Александр Савчук, 2021. — 176 с.

Сьогодні Микола Васильович Дяченко сповнений творчих задумів, втілює на практиці багатий досвід ученого — організатора наукової та навчальної роботи, педагога. Зичимо йому подальших успіхів і наснаги в реалізації невичерпного творчого потенціалу!

Надійшла до редакції 21 вересня 2021 року